

ΚΟΥΛΟΥΤΖΟΥ ΕΛΕΝΗ

ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ

Στιγμές από θεραπευτικές ώρες :

-Μια μητέρα λέει για τις κόρες της:

«Θέλω να τις προστατέψω , να κάνω το παν να μην τις βρει κάποιο κακό... να μην πονέσουν... να είναι ευτυχισμένες...»

.....

-Μια άλλη :

«Δεν θέλω να τσακώνονται τα παιδιά μου μεταξύ τους... μου είναι αδιανόητο να μην αγαπιούνται...αν εγώ φύγω από την ζωή, να έχουν η μία την άλλη.»

Η ίδια μητέρα σε άλλη συνεδρία :

«Με την μεγάλη μου κόρη νιώθω απόσταση... πάω να την αγκαλιάσω και τα χέρια μου είναι βαριά... τσακωνόμαστε συνέχεια. Η δεύτερη ,έχει αυτή την ενούρηση που με τρελαίνει.... Και η τρίτη... αυτή είναι η χαρά της ζωής μου...»

.....

-Μια άλλη μιλώντας για έναν καβγά με την 4χρονη κόρη της :

«...και μου λέει ,η Φοίβη, «είσαι κακιά μάγισσα, σε μισώ» και της λέω : αν δεν με αγαπάς να σε πάω να ζήσεις με την γιαγιά σου.. είμαι απαίσια »

-Ένας πατέρας καθώς βλέπει τους δικούς του περιορισμούς στην ζωή για τους οποίους θεωρεί υπεύθυνο τον δικό του πατέρα:

«Θέλω να μάθω στα παιδιά μου να είναι ο εαυτός τους, να κάνουν αυτό που θέλουν εκείνα στην ζωή τους, να κάνουν ό, τι δεν μπόρεσα να κάνω εγώ...»

-Μια ακόμη μητέρα με ρωτά :

«Πέστε μου τι να κάνω για να γίνει ανεξάρτητη... να μην περάσει στην ζωή της όσα πέρασα εγώ...»

.....

-Μια άλλη:

«Τι κάνω λάθος σαν μητέρα ; Ο γιός μου διαρκώς με κατηγορεί για όλα, νιώθω σαν να παλεύω μαζί του κάθε μέρα... μερικές φορές εύχομαι να εξαφανιστώ.. δεν τον αντέχω άλλο...»

.....

-Ένας πατέρας (ο γιος του 25 χρόνων) λέει:

«Με τον γιο μου δεν έχουμε μαλώσει ποτέ... ούτε μια φορά.. δεν ήθελα να επαναλάβω την κακή σχέση που είχα εγώ με τον πατέρα μου. Κι'

όμως ...κάτι λείπει.. υπάρχει απόσταση.. δεν είμαι άνετος μαζί του ..κρατιέμαι..

.....
Ο **S. Freud** (1919)υπέδειξε ότι στα πρώτα χρόνια της ζωής μας αποτελεί κανόνα και όχι εξαίρεση το γεγονός ότι διακατεχόμαστε από συναισθήματα μίσους και θυμού αλλά ταυτόχρονα ενδιαφέροντος και αγάπης προς τους γονείς και τα αδέρφια μας, παρουσιάζοντας έτσι τα θέματα που αναφέρονται στον ανταγωνισμό σχετικά με το οιδιπόδειο σύμπλεγμα.

Από αυτόν τον τόπο στα παραπάνω λόγια ακούμε :

-Την αμφιθυμία της μητέρας που αν και λέει πως επιθυμεί την ευτυχία των παιδιών της, ασυνείδητα επιθυμεί τον θάνατό τους...

-Την μάνα που ασυνείδητα μισεί και επιθυμεί να εγκαταλείψει την 4χρονη κόρη της όπως είχε εγκαταλειφθεί και η ίδια από την δική της μητέρα ...κ.ο.κ

Αποδίδουν όμως αυτές οι ερμηνείες τον τρόπο που οι συγκεκριμένοι γονείς ,είναι σαν γονείς ?

Στα λόγια των γονέων που μιλούν στην αρχή , ηχεί η ενοχή.

Οι γονείς νιώθουν ένοχοι για όσα κάνουν και όσα δεν κάνουν για τα παιδιά τους.

Η αμφιθυμία αγάπης και μίσους γεννά την ενοχή . Η ενοχή έρχεται εκεί, όπου ακούγεται η φωνή της απαγόρευσης του Υπέρ-εγώ : «Δεν πρέπει να κάνεις έτσι!». Η φωνή του Υπερ-Εγώ εκπροσωπείται από κάποιον : τον πατέρα , την μητέρα , την θρησκεία κ.α που διαφυλάττει τον νόμο του.(Freud).

Στην θέση της αγάπης νιώθουν «καλοί γονείς» , στην θέση του μίσους , «κακοί γονείς» .

Η **M.Klein**(1948) καθώς και ο **D.Winnicott**(1965) συνεχίζοντας την ιδέα του Freud για την αμφιθυμία , μιλούν για την σημασία της «υγιούς ικανότητας» του παιδιού να νιώθει ενοχή « ως το τίμημα που πληρώνουμε σαν ανθρώπινα όντα».

Κριτήριο της «υγιούς ικανότητας» που διαχωρίζει την υγεία από την παθολογία είναι η αποφυγή της δημιουργίας συμπτώματος και ορίζεται από κάποιον άλλον, εδώ ,τον ειδικό.

Και ο **J.Bowlby** (1979) επίσης, πιστεύει «ότι το βασικό κριτήριο στην αξιολόγηση των διαφόρων μεθόδων που αφορούν στην φροντίδα των παιδιών βρίσκεται στις επιπτώσεις , θετικές ή αρνητικές, που αυτές έχουν πάνω στην ικανότητα του παιδιού να ρυθμίζει τη σύγκρουση μεταξύ αγάπης και μίσους, και κατά συνέπεια να βιώνει το άγχος και την ενοχή με υγιή τρόπο.» και συνεχίζει : «Είναι ξεκάθαρο ότι τα βήματα που ένα νήπιο ή παιδί κάνει για τη ρύθμιση της αμφιθυμίας του έχουν ζωτική σημασία για την ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Αν ακολουθήσει μια ευνοϊκή πορεία , θα είναι σε θέση να κατευθύνει και να ελέγξει , ενώ

ταυτόχρονα θα μπορεί να αντέξει το άγχος και τις ενοχές που του προκαλούν.»

Η ικανότητα να βιώνει την ενοχή με υγιή τρόπο δηλ. να κατευθύνει , να ελέγχει και ν' αντέχει τις ενοχές : «κάπου φταίω και κάπου όχι» ! « Κάπου είμαι ένοχος , κάπου είμαι αθώος» . «Είμαι και ένοχος και αθώος»!

Ο άνθρωπος εδώ είναι «υπεύθυνος» για τις πράξεις του και θεωρείται ότι κατέχει την δυνατότητα ελέγχου τους . Είναι άραγε ένας τέτοιος έλεγχος δυνατός ; Οι γονείς πασχίζουν συνέχεια να ελέγξουν τα πράγματα :όσα κάνουν οι ίδιοι , όσα κάνουν τα παιδιά.

Είναι άραγε ένας δρόμος αυτός για τον γονιό : να ζυγίζει , να μετρά τα «λάθη» και τα «σωστά» του ;

Η ενοχή , εδώ ως ετυμολογία ,θέτει τον γονέα στο εδώλιο του κατηγορουμένου . Στην ψυχοθεραπεία συνήθως ,το ζητούμενο είναι η εξήγηση της ενοχής. Αναζητά τις γενεσιουργούς αιτίες της ενοχής , την ερμηνεία της, κάπως δηλαδή σαν να αναζητά τα «ελαφρυντικά» ,και ο θεραπευτής εδώ γίνεται κάπως σαν «συνήγορος» ή όπως λέγεται αλλιώς «συντάσσεται με το μέρος της επιθυμίας του πελάτη του» φτιάχνοντας την θεραπευτική συμμαχία.

Μήπως όμως καθώς αναζητούμε τις αιτίες της ενοχής , κλεινόμαστε μέσα στην αίθουσα του δικαστηρίου ;

Η αμφιθυμία αγάπης και μίσους είναι εγγεγραμμένη στον ίδιο τόπο , στον οποίο δίνονται μαζί η ευτυχία και η δυστυχία , η προστασία και η εγκατάλειψη , το λάθος και το σωστό , το καλό και το κακό , η αλήθεια και η πλάνη. Αυτός είναι ο τόπος όλων των ανθρώπων και φυσικά και των γονέων.

Ας θυμηθούμε εδώ την ρήση του Παρμενίδη : «Πάντων δε παλίντροπος εστί κέλευθος» , τα πάντα οδεύουν παλινδρομικά, ανάμεσα στο ένα και στο άλλο. Στη ρήση αυτή βλέπουμε ότι αυτή η παλίνδρομη κίνηση δεν ανήκει πραγματικά στον άνθρωπο είναι ΝΟΜΟΣ . Πως μπορεί λοιπόν ο άνθρωπος –εδώ ο γονιός να κρατηθεί στην μια πλευρά που θα διαλέξει σύμφωνα με την προαίρεσή του;

Οι γονείς αυτοί είναι στο τωρινό τους σπίτι και ταυτόχρονα στο πατρικό τους.

Είναι και οι γονείς που είναι σήμερα και μαζί είναι και τα παιδιά που ήταν.

Είναι και οι γονείς που είχαν.

Είναι και οι γονείς που αγαπούν και οι γονείς που μισούν.

Τα παιδιά τους είναι και τα παιδιά που είναι και μαζί και τα παιδιά που ήταν αυτοί κ.ο.κ

Ως παιδί , το θέμα δεν είναι , ούτε να ενοχοποιήσω ούτε να αθωώσω τους γονείς μου αλλά να παραιτηθώ από αυτό ,να παραιτηθώ από την νοσταλγία για αυτό που δεν είχα ποτέ-ένα καλύτερο γονέα ,ειδάλλως παραμένω προσκολλημένος στον διχασμό μου και στην εικόνα μου για αυτούς.

Η παραίτηση αυτή αφορά στο «ήταν» , στο «όχι πια» της απουσίας των παρελθόντων που φέρνει πένθη και νοσταλγία , μίσος και εκδίκηση. Το παρελθόν της παιδικής ηλικίας έρχεται στην θεραπευτική συνομιλία ζητώντας να γαληνέψει.

Ας δοκιμάσουμε ένα ακόμη άκουσμα σε όσα λένε οι γονείς :

Ακούμε στα λόγια τους, τη θέληση τους να στρώσουν τον δρόμο των παιδιών τους με ροδοπέταλα (ή με οτιδήποτε).

Να θέλουν να κρατήσουν «την άλλη πλευρά» τον πόνο , τον φόβο , τον κίνδυνο , την εξάρτηση μακριά.

Να επιθυμούν να ορίσουν τα πράγματα στην ζωή των παιδιών τους

Να διαμορφώσουν σε αυτά τον τάδε ή τον δείνα χαρακτήρα.

Μιλούν για τα παιδιά τους σε μια προοπτική, έχουν όνειρα, φόβους, επιθυμίες.

Αυτά τα «θέλω» υπερβαίνουν το μέτρο. Το μέτρο που μας συνέχει με τα πράγματα , το χρόνο. Στο βαθμό που θέλω κάτι για το παιδί μου βρίσκομαι σε άλλο χρόνο από το τώρα. Στο βαθμό που έχω μια εικόνα του παιδιού μου που αναζητώ τότε δεν βλέπω μπροστά στα μάτια μου το ίδιο το παιδί. Κλείνω τα μάτια μου στο παιδί που έχω μπροστά μου και συνομιλώ με την δική μου εικόνα για αυτό.

Ως γονέας, το θέμα δεν είναι , ούτε να ενοχοποιήσω ούτε να αθωώσω τον εαυτό μου αλλά να παραιτηθώ από την εικόνα μου ως καλού ή κακού γονέα και άρα και από την εικόνα που έχω για το παιδί μου.

Η παραίτηση αυτή αφορά στο «θα είναι» , στο «όχι ακόμη» της απουσίας των μελλούμενων που φέρνει ελπίδες και προσδοκίες, αγωνίες και φόβους. Εκεί που τίποτε δεν έχει να γίνει αυτά χάνονται.

--Στα λόγια των ανθρώπων που μιλούν και κυρίως στον τρόπο τους , ακούμε να μιλούν για τα παιδιά τους σαν να μιλούν για τον εαυτό τους.

Η κυρίαρχη αίσθηση για το πώς αντιλαμβανόμαστε τον εαυτό μας στηρίζεται στο αυτονόητο της σχέσης των γονέων και παιδιών ως μια σχέση όπου ο ένας είναι συνέχεια του άλλου : «Είσαι σάρκα από την σάρκα μου» , «η ψυχή μου» , « τα μάτια μου» , « η χαρά της ζωής μου» λέει η μητέρα , ο πατέρας..

«Το παιδί γίνεται ένα εγώ που αντιστοιχεί στο εσύ :ένα εγώ μαζί με ένα εσύ» λέει η **F.Dolto**

«Το παιδί βλέπει τον εαυτό του στον καθρέπτη μέσα από αυτό που αντανακλά το βλέμμα του Άλλου» . **J.Lacan**.

Η αγάπη (αλλά και το μίσος) είναι κάτι που μας συνδέει . Συνεχόμαστε – η αγκαλιά , τα χάρδια , τα φιλήματα ανήκουν σε μια τέτοια συνέχεια.

Ο ένας «συνέχεται» μέσα στον άλλον. Ότι απειλεί να τη διακόψει γίνεται εμπειρατό ως απειλή κατά του ίδιου του εαυτού ,κάτι σαν ακρωτηριασμός, σαν να είναι το ίδιο σώμα. Είμαι και εγώ είμαι και ο άλλος. Είναι και το παιδί είναι και ο γονιός .

Πόσο πραγματικά ελεύθεροι μπορεί να είναι γονείς και παιδί σε μια τέτοια σχέση; Σε μια σχέση όπου γονείς και παιδιά είναι «ένα»;

Στη σχέση αυτή βλέπουμε την τάση των γονέων να διατηρήσουν την συνέχεια και την τάση των παιδιών να την διακόψουν, οι δύο αυτές τάσεις –κεντρομόλος και φυγόκεντρος , συγκρατούν και συγκροτούν τη σχέση ως ένα.

«Το όλον , το εν , διατηρεί τα μέρη του στην ελευθερία τους δεμένα με τον εαυτό του, διχάζεται σε αυτά , τους δίνει την γενική του ζωή » λέει ο **Hegel**.

Αυτή είναι και η μόνη εννόηση λοιπόν για την σχέση; Υπάρχει άραγε άλλη δυνατότητα;

Μήπως , όπως λέει ο **B.Han** «αυτή η οργανική σύνδεση είναι μια πολύ άκαμπτη μορφή του συν-είναι»;

Μήπως, σε αυτή μας την αντίληψη μας για την σχέση, είμαστε κάπου σαν τα βατράχια μες στην στέρνα ;

Σε μια στέρνα ζούσαν κάποια βατράχια .Μια μέρα έρχεται και στέκεται ένα λελέκι στην άκρη της στέρνας. Το βλέπει ένα βατράχι , πηγαίνει κοντά και το ρωτά : «ποιος είσαι εσύ και που είναι το σπίτι σου»; «Είμαι λελέκι και το σπίτι μου είναι η λίμνη».

«Τι είναι η λίμνη»; Ρωτά το βατράχι.

«Η λίμνη είναι ένα μεγάλο μέρος με νερό» απαντά το λελέκι.

«Πόσο μεγάλο είναι αυτό το μέρος» ρωτά το βατράχι και κολυμπώντας κάνει ένα κύκλο γύρω από τον εαυτό του : «Τόσο»;

«Όχι πιο μεγάλο» απαντά το λελέκι.

Το βατράχι κολυμπώντας κάνει έναν μεγαλύτερο κύκλο και ρωτά ξανά: «τούσο»;

«Όχι» λέει το λελέκι «πιο μεγάλο» .

Το βατράχι κάνει ένα πολύ μεγαλύτερο κύκλο και ξαναρωτά: «τοούσο»;

«Όχι» λέει και πάλι το λελέκι «πιο μεγάλο».

Το βατράχι αυτή τη φορά κάνει κολυμπώντας το γύρο της στέρνας και ρωτά «τοοοούσο» ;

«Όχι» λέει ξανά το λελέκι «ακόμη πιο μεγάλο».

«Μα πιο μεγάλο από αυτό δεν υπάρχει» !!! απαντά το βατράχι.

Μήπως σαν τα βατράχια ,καθώς είμαστε μέσα σε τέτοιες σχέσεις δεν μπορούμε να εννοήσουμε τίποτε πέρα από αυτό; Το θέμα είναι κατά πόσο γονείς και παιδιά είναι στην μεταξύ τους αντιπαράθεση ελεύθεροι. Στον βαθμό που κανείς είναι περισσότερο ελεύθερος από μια τέτοια συνέχεια θα μπορούσε να δει τον εαυτό του έξω από αυτό! Αυτό το αυτονόητο στην ψυχοθεραπεία κάποτε οφείλει να γίνεται θέμα .

Ένα ποίημα που διάβασα πολλά χρόνια πριν υποψιαστώ οτιδήποτε για αυτά που λέω σήμερα, νομίζω πως μιλάει κάπως για έναν τέτοιο δρόμο:

Τα παιδιά σας δεν είναι παιδιά σας .

Είναι οι γιοί και οι κόρες της λαχτάρας της ζωής για την ζωή

Ερχονται στη ζωή με τη βοήθεια σας, αλλά όχι από εσάς και μ'όλο που είναι μαζί σας δεν ανήκουν σε σας.

Μπορείτε να στεγάσετε το σώμα τους, όχι όμως και την ψυχή τους γιατί η ψυχή τους κατοικεί στο σπίτι του αύριο , που εσείς δεν μπορείτε να επισκεφθείτε ούτε στα όνειρα σας.

Μπορείτε να προσπαθήσετε να τους μοιάσετε , αλλά μην γυρεύετε να κάνετε αυτά να σας μοιάσουν , γιατί η ζωή δεν πηγαίνει προς τα πίσω και δεν σταματά στο χθές.

Khalil Gibran

.....

«Ο γονιός καλείται στην συνομιλία με το παιδί του να γνωρίσει τα μέτρα του. Να γνωρίσει την θνητότητά του» λέει ο Κ.Γεμενετζής στον Δρόμο του Ερωτα. «Με το παιδί δίνονται οι γονείς. Το παιδί είναι το μετά απ'αυτούς. Η γέννηση του παιδιού είναι και η γέννηση των ορίων της παροδικότητάς τους. Στην γέννηση του παιδιού γεννάται η απτή πραγματικότητα της θνητότητάς τους.»

Στον βαθμό που το βλέμμα του θεραπευτή είναι ανοιχτό προς ένα τέτοιο δρόμο , τότε μπορεί και να ακούσει τα λόγια των πελατών του που μιλούν για τους ίδιους και τα παιδιά τους όχι γυρεύοντας τις αιτίες και τις ερμηνείες αλλά να τα ακούσει ευκρινέστερα που θα πει : να αναγνωρίσει σε αυτά τη πλάνη, το αυτονόητο, και την υπέρβαση του μέτρου που μας συνέχει με τα πράγματα.